

mást bántó gonosz szóval botorkálunk életutunkon, előlünk is eltűnik a fénynyaláb, magunkra hagy Jézus szelleme. Vakon és magányosan kell várunk az örök sötétséget. Ti azonban, mi azonban ne így cselekedjünk. Ámen.

HÁRFAPENGETÉS

1Sám 16,23

Saul király palotájában ül. Arca komor, tekintete merev. Még a legközelebbi hozzátartozóival sem beszél. Eljön az éjszaka, megvetik az ágát, de nem jön álom a szemére. A gondok vasökle döngeti a szívét, s ahelyett, hogy aludna, áttöprengi az éjszakát. Királynak lenni akkor sem volt könnyű abban a környezetben, ahol ma is végzetes ellentétek feszülnek egymásnak. Ő érezte a tisztével járó felelősséget, s úgy szeretett volna uralkodni, hogy biztonságos fejlődés jellemezze uralkodásának korszakát. Környezete gyanakvóan figyelte viaskodása jeleit. Sokan azt mondták: megszállta a királyt a gonosz lélek. Ha ma élne, és Izrael királya lenne, állapotára azt mondanák: idegkimerülése van. De abban az időben nem voltak még kialakulva ezek a sejtelmes szavak. Az emberen kívüli jó vagy gonosz hatásának tulajdonították az ilyen elváltozásokat. Ki kell űzni a királyból! Hogyan? Zenezóval, s talán kevés borral, hiszen a Példabeszédek írója már azt javasolta: „Adjatok bort a keseredett szívű embernek”. Szükség lenne tehát egy ügyes zenészre, aki kizökkenti fásult állapotából. De ki legyen az? Tudakozódnak, és nem késik az ajánlat: van Isainak egy ügyes fia, aki juhokkal jár, de ezeket teregetve megtanulta a hárfá pengetését, énekkel kísért zenéje valóságos orvosság a bánatos szívűek részére. Könnyű vele kapcsolatot teremteni, hiszen testvérei itt vannak a közelben táborozó hadseregben. Üzennek is hamar Isainak, hogy fiát hárfával együtt mielőbb küldje a királyhoz. Az apa feltarisznyálja Dávidot kenyérrel, borral, sajttal, jó tanáccsal, s útnak engedi. Szép arc, izmos, arányos termet, kellemes hang. Ujjai tüneményes gyorsasággal szaladnak a hárfán. A király közelébe érkezve hangszerén felzeng a dal, amely mindenkit elbűvöl. Dalol Isten dicsőségéről, a népet védelmező szeretetéről, Izraelt oltalmazó eddigi kegyességéről. Amint Saul hallgatja az ifjú énekét, zenéjét, arcáról oszlik a ború, szemei felvidulnak, bágyadt testébe visszatér az életkedv, az önbizalom. S hát amikor Isai küldött borából is kortyint néhányat! Érzí, hogy alkalmas lesz diadalra vezetni mögéje felsorakozott harcos közösséget. (A Saul és Dávid között később kialakult szerencsétlen viszonyt ismerjük már a Biblia erre vonatkozó részéből.)

Ami Saullal történt, nem kell azon csodálkoznunk. Nem ő volt az első, akinek beteg lelkét meggyógyította a zene vagy az említett folyadék.

Régi görög írók írásaiból ismert, hogy a görög férfiak szépséges ligetekbe vitték szülni szándékozó feleségeiket, hogy az ottani madárdal, vízcsofogás jótékonyan befolyásolja a jókedv irányában a még anyaméhben levő, de a világra rövidesen érkező gyerekek lelkét. Az ókori görög vázaképeken ott láthatjuk a szolgálkat, akiknek feladata az, hogy fuvolázzanak, miközben a gyerekek táncolnak a zene ritmusára. Odüsszeusz történetéből ismerjük azt is, hogy milyen lebilincselően hatott rá és hajóstársaira, amikor a szirének szigetei mellett hajóztak el, s azoknak szép zenéjük fülükbe hatolt. Arisztophanész a Darazsak c. művében mentőkörülmenyként említi, hogy a tolvaj zenéhez nem ért, s ha túrót lopott, bocsásd meg neki, citerát pengetni nem tud. Platón a zenei neveléstől azt várja, hogy gyermekei mélyebben érezzenek és megállják helyüket ott, ahol beszélni és cselekedni kell. A zene és a költészet szorosan egybekapcsolódott a görögök életében. A rapszódia tulajdonképpen költemény énekelve előadva. Shakespeare a Vihar c. művében mondja: „A legjobb orvosság a zavart idegre a lassú zene, amely gyógyítja bús velőd.” Nem véletlen, hogy a beteg fejedelmek maguk mellé szegődtek koruk legjobb zenészeit, akiknek feladata a gonosz lélek, azaz a bánat elűzése. Az egyik ilyen zenész 1595 évben könyvet is ad ki „Zenei orvosság” címen. János Zsigmond udvarában is nagy megbecsülésnek örvendett Bakfark Bálint, a kor leghíresebb lantművésze, zeneszerzője. Ezt a gondúzó feladatot, vigasztalást végezte a maga korában Tinódi Lantos Sebestyén is, aki nemesi udvarházakban, falusi gyülekezőhelyeken vendégeskedett.

Kitől is tanulta az ember a dalt? Melyek voltak azok a hangszerek, amelyek társultak az emberi hanghoz? A zúgó szél, a morajló tenger, a csörgedező patak, az éneklő madár – ezek mind besorolhatók az egykori professzorok közé.

Valószínű az is, hogy az ember korábban tudott énekelni, mint beszélni. Vagyis, hogy a beszéde éneklésszerű hangváltozások sorozata volt. Ez lehetett a világ első nemzetközi nyelve. Lehetséges, hogy a tagolt beszéd csak később alakult ki, s fejlődött a nyelvek sokfélesége. És a hangszerek vajon mik lehetnek? Úgy vélem, hogy a legelső hangszer a falevél volt. A férfi ajka közé fogta a levelet (azt mindenütt megtalálta), kívánt rezegetése által kezdődhetett a dalolás. Sípok, dobok, trombiták, citerák ott szerepelnek a Bibliában s ott a középeurópai legrégebbi hangszerkészletekben is. A hárfa a jelek szerint a legkorábban társult az Istent dicsérő énekekhez. Az orgona még nem volt megszületve. Miután feltalálták, a templomokban talált otthonra (szállítása körülményes volt). Később a protestánsok igen sok helyen kitiltották a templomokból is, mondván, hogy Istent „kintornázással” nem illik dicsérni. Elődeink azonban kevés idő múlva újra használták a templomaikban. Ma, amikor ihletett kezek szólaltatják meg, a hangszerek királynőjének nevezik. A tárogató története is érdekes volt. Külső veszély esetén „harcba hívott”, később betiltották használatát, mert azt mondták, „lázító”.

Valószínű, hogy Dávid, a pásztorfiú sem használta hangszerét egyedül és a maga szórakoztatására. Lehet, hogy király korában is használta és dédel-

gette kedvenc hangszerét. Amikor vigadni, felejteni akart, ő is társul hívta a zenészeket, hasonlóan ahhoz, amikor a templom lépcsőfokain felfele haladtak, legkedveltebb szerzeményeit zenésztársaival és az egész gyülekezettel együtt énekelték. A zsoltárok között volt dicsőítő, hálaadó, panaszkodó, sőt átkozódó zsoltár is. Ez utóbbiakban primitív módon a nép ellenségeire szórták átkaikat. Valószínű, hogy már e korban szükségét érezték annak, hogy ezek helyett „új énekeket” énekeljenek. (Zsolt 149,3)

Unitárius istentiszteletünk szerves részét képezik ma is az orgonával kísért énekeink. Külföldi látogatóinkat amikor megkérdezték, hogy a vallásos szertartásaink közül melyik tetszett a leginkább, azt válaszolták, hogy a gyülekezet szép éneklése. Zenetanáraink, kántoraink, népköltőink sok alkotása van az énekeskönyvünkben. Némelyik hitelvileg már nem egyezik a mai felfogásunkkal, túlhaladtuk azokat, de a híveink megszokták, szeretik, s emiatt még meg kell tűrnünk az énekeskönyveinkben. Nyugatról felénk áramló hitfelekezetek gyakorlata között van olyan is, amikor a zenével kevert éneket a táncmozdulatokkal is egybekapcsolják, azaz táncolva, zenélve, énekelve magasztalják az Istent. Nálunk még idegen ez a gyakorlat. De tovább is szeretnünk, énekelniünk kell a zsoltárokat, az énekeskönyvben levő énekeinket. Tanulják meg ezeket a gyerekek, ifjak, bajainkban reménységet nyújtanak, vigasztalnak, sok gonddal viaskodó lelkünk csodagyógyszerei lehetnek. Ámen.

AZ IGAZ BARÁT

1Sám 18, 1–4

Lezajlott már a nagy ütközet Elah völgyében. Góliát feje porba hullott a saját kardjától, melyet a fürgé pásztorfiú, Dávid a kezébe kaparintott. Hanyatt-homlok menekül az ellenség. Örömittasan vigad a győztes nép. Hogyne, mikor Isten arra segítette őket, hogy legfélelmetesebb ellenségeiken bosszút álljanak. Mint ilyenkor rendszeren történni szokott, a népi énekesek már pengetik lantjukat, s vers-beszédben éneklük a győztes ifjú bátorságát, nemsejtett győzelmét. Saul, a király már házába hívta a pásztorfiút, megjutalmazta, megtisztelő szerepet adott neki a hadsereg kötelékében, ezredesi rangot adva neki. A hazafelé igyekvő táborban ott van Jónatán, a király fia is, korra, termetre Dávidhoz hasonló, neveltetése királyrihoz méltó, szíve, érzésvilága a bölcsékéhez méltó volt. Szívük mély barátságra készíteti őket, bár ez volt első találkozásuk, Jónatán úgy megszerette Dávidot, mint a saját lelkét. A szövetkezés látható jeleként Jónatán levetette a felső ruháit, hadiöltözetét, és Dávidnak adta, fegyverzetével együtt. Cselekedetét harsogó tetzésnyilvánítás követte. Ez valóban haláláig tartó barátság leend. A király és fia a mámorittas boldog nép előtt haladt át az ünneplő falvakon. Az egyik